

УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО

Орган „Взаїмної помочи галицьких
і буковинських учителів і учительок“.

Редагує: Комітет.

Відвічальний редактор:
НЕСТОР ПШЕПЮРСЬКИЙ.

Річник I.

Ч. 13.

Львів, 1. мая 1913.

Адреса Редакції і Адміністрації:
Львів, ул. Скарбківська ч. 33. II. пов.

З М І С Т:

- Чи буде суд, чи буде кара?...
- О. Кулинич.* Про устрій народних шкіл в Галичині.
- Програма і Інструкція для організації діяльності Відділу окружних Товариства „В. П. У.“
- Обіжник дирекційний.
- Звіт з I. засідання Надзірної Ради матерного Т-ва.
- Закордонна Україна.
- З жита славянського учительства.
- Всячина.
- Оповідки.
- Оголошене конкурсу.
- Некролог.
- Оголошеня.

Львів 1913.

З друкарні „Діла“ Львів, Ринок 10. (Дім „Просьвіти“).

Комунікат.

КРАЄВИЙ СОЮЗ ГОСПОДАРСЬКО-ТОРГОВЕЛЬНИХ СПІЛОК

Львів, Зіморовича ч. 20.

Подаємо ВП. Хліборобам до відома, що Високе ц. к. Міністерство признало в тім році на час від 1. марта до 31. мая с. р. п'ятьдесят процентову знижку тарифову на всіх штучних навозах, при закупні щонайменше 10.000 кг.

Тарифові знижки узискує ся в дорозі реклямації, які ВП. нашим Відборцям, так сего, як і тамтого року ми самі полагоджувати будемо.

В інтересі самих ВП. Хліборобів лежить, щоби в часі до 31. мая заосмотрили ся в потрібні навози вже і під осінні засіви, а всі наші П. Т. союзні Спілки, філії „Сільського Господаря“ та Кружки, просимо використати тоті тарифові знижки для своїх членів.

ДИРЕКЦІЯ.

Хто вибирає ся за границю до

ПРУС

: : : : або до иньших країв европей- : : : :
: : : : ських або американських, : : : :

повинен у своїм власнім інтересі перед
відїздом з дому засягнути інформацій
і заосмотрити ся картою поручаючою в

РУСЬКИМ ТОВ. ОПІКИ НАД ЕМІГРАНТАМИ

„ПРОВИДІНЕ“

ЛЬВІВ, УЛ. ДЗЯЛИНСЬКИХ Ч. 12.

По конфіскації наклад другий!

Рік I.

Львів, 1. мая 1913.

Ч. 13.

Виходить
1. і 15. кождо-
го місяця.

Редакція,
Адміністрація
і Експедиція
у Львові,
ул. Скарбківська
ч. 33. II. пов.

УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО

орган „Взаїмної Помочи галицьких
і буковинських учителів і учительок“.

Річна передпла-
та вносить:
для Австро-
Угорщини 8 К.,
для Росії 4 р.,
для Америки
і Канади 4 дол.

Реклямації нео-
печатані вільні
від почт.оплати.

Звичайні члени Товариства одержують журнал безплатно, а спомагаючі доплачують по 6 Кор. річно.

Конфіскація! Цілий перший наклад сього числа сконфіскувала ц. к. прокураторія 26. цвітня вечером коли уже друкарню на час сьвят зачинено. Через те годі було вислати нашим Читачам сьвяточного гостинця. Конфіскація була спричинена статею, в якій представляєсь поневолене нашого шкільництва і учительства та п'ятнуєсь шкільних окружних інспекторів. Постараєм ся, щоби ся статя таки дійшла до відома загалу. — *Редакція.*

Ч. 118|2|13.

В ІМЕНИ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА ЦІСАРЯ!

Ц. к. Суд краєвий карний яко Трибунал прасовий у Львові рішив на внесок ц. к. Прокураторії Державної, що зміст часописи „Учительське Слово“ число 13. з дня 1. мая 1913 в артикулі „Чи буде суд, чи буде кара“ в цілости містит в собі ество провини з §. 300 зк. узнав доконану з дня 26 цвітня 1913 р. конфіскацію за оправдану і зарядив знищене цілого накладу і видав по думці § 493. ц. к. заказ дальшого розширюваня того друкового письма.

Заразом видав наказ отвчальному редакторови тої часописи, щоби тото рішене помістив безплатно в найблизшій числі і то на першої стороні.

Невиконане того наказу потягає за собою наслідки предвиджені в § 21. зак. друк. з 17. грудня 1862 Д. п. д. Ч. 6 ex 1863 а іменно засуджує за переступство на гривну до 400 К.

Львів, дня 29 цвітня 1913 р.

Підпис нечиткий.

На нову дорогу!

Не лиш сльози і зітхання судились Тобі,
Я вірю в силу духа!...

Могучі слова висказав Геній, котрого ювілей сьвяткувати-ме увесь український нарід. В перлинах Своїї творчости з'образив Він і невідрадную долю сівачів на просьвітній ниві народного учительства. Проте в рік ювілею слід і нам почути в собі титанічну силу висказаних слів. Слід нам вже вийти з країни тіний і під прапором Єдності стати рамя об рамя до дальшої борби за належні нам права.

„В єдності сила“ — каже пословиця, та як нужденно виглядає дотеперішня наша „єдність“. Найліпшим сього доказом є Звіт „Вз. П. У.“ за рік 1912. Щож бачимо там цікавого? Ото, неначе в зеркалі, пробивається взаїмна учительська неміч.

Членів записаних 2.029; з того дійсних 682, а фікційних аж 1347; із залеглими вкладками на квоту 44.825 К! Цифри ці найліпше показують нашу безсильність. З жалем приходиться се зазначувати, а одначе — треба! „Богато званих, а мало ізбраних“. Нині, коли навіть темний мужик зрозумів клич єдності, і стає солідарно до борби за здобуте належних йому прав, — ми, народне учительство і провідники сих низших, є обоятні на найконечнійші наші, житєві потреби.

Чи маємо дальше лише нарікати на наше прикре положене і кивати пальцем в чоботі? Чи маємо надармо витирати пороги „jedupej kuźni“ галицької нужди? О, ні! Се в нічому не поправить нашої будучности. На ніщо не придасть ся учительству кликати „хліба“ до сих, котрі голоду не знають; вимагати справедливої нагороди за працю від сих, котрі силою історичної традиції, наче галапаси, привикли споживати кровавий піт мільйонів. Перестаньмо жебрати, бо лише прошкам дають милостиню. Від наших „ширих прихильників і опікунів“ нічого прошенем не дібемось, бо хоча се все й гербова шляхта з походження, одначе на оправдані жаданя учительства оказується незвичайно грубошкіра. Учительство вже пізналось на солодєньких словах своїх „найсердчійших“. Що нам із заяв їх симпатії; — по словах нехай прийдуть діла! При добрій волі може сойм навіть в теперішньому своєму складі полагодити оправдані учительські домаганя. Нехай ці панове перестануть вже раз бавитись нуждою учительства, бо сеся забава є сльозами тисячок. Чаша обіцянок, надій і розчаровань переповнилась. Се не голос якихсь невдоволених одиниць; — се голос розпуки п'ятнайцятьтисячної армії, засудженої на голодову нужду, а там і смерть, через суспільність, якій на жертвеннику своєї праці і трудів складає рік-річно жите значне число найкрасших своїх піонерів.

Причини лиха глядімо таки в собі.

Крайна пора зробити санацію дотеперішньої нашої байдужности. Мусимо витворити силу, яка злучилаб усі артерії суспільного життя. Лише до сильних належить сьвіт; се зівсім природне право. Учительство мусить се право зрозуміти і стати на чолі борби за здемократизованє суспільних ідей. Силою борби мусить собі здобути таке суспільне становище, яке йому з приводу сповнюваного обовязку належить ся. Зразком до сього хай нам послужать інші краї, де учительство заняло перше місце серед суспільности. Щоби одначе другим проводити, треба самому бути сильним. Сила наша лежить в спільній організації, якою мусимо обняти все учительство. Не можемо стерпіти на учительськїм організмі галапасів, ані тамуючих у важкій борбі колод. Спільна недоля лучить нас всіх. Не може між нами бути ні ліпших, ні гірших. Мусимо учительські ряди очистити від всяких інспекторських і старостинських прихвостнів і заявити їм виразно: „або з нами, або проти нас“. Упертим треба виповісти товариський бойкот. Не є се жадним пропагованєм терору, але мусимо се вчинити в імя нашої учительської чести. Всі заспані Відділи чейже може бодай в сім році збудить боева сурма з їх блаженного сну. Багато прецінь між ними є ідейних одиниць, яких завданєм чести повинно бути не допустити до відправленя панахиди над їх Відділами.

До всіх проте, остаючих поза становою організацією, в імя здобути кращої будучности кличемо: Зірвіть з автосуггестією минувшини, відчуйте вже раз болюче время, пригнітаюче учительський загал і станьте під спільним прапором до витревалої борби о здобуте належних нам прав. Зорганізовані зможемо звернути свою силу на шлях суспільної борби і лишень в сей спосіб осягнути заспокоєне оправданих постулятів.

Дивіденди від уділів — на річ учительського дому !

Загальні Збори „Взаїмної помочи учительської“, стов. зареєстр. з обмеженою порукою, відбули ся дня 23. цвітня с. р. у Львові.

Заки подамо ширший звіт зі Загальних Зборів та стану сього нашого Товариства — піднесемо лишень одну справу, яка виринула на сих Зборах, а торкаєть ся безпосередно матерного Товариства.

Збори ухвалили 4% дивіденди від уділів. А що оден уділ виносить лиш 10 К, від котрого припадає 40 сотиків дивіденди, поставив оден з учасників Зборів внесенє, щоби члени зреклись дивіденди на річ будови ев. купна учительського дому.

Внесенє се одночасно прийнято з тим, що усі котрі переказують дивіденду від свого уділу на повисшу ціль мають об сїм повідомити Дирекцію.

Найпрактичнійше висилати деклярації збірні (Відділами).

Хто не підпише деклярації збірної, нехай повідомить карткою кореспонденційною Дирекцію, що зрікаєть ся дивіденди на користь купна дому.

Щоби дати гарний почин до сеї справи, усі присутні на Зборах підписали Заяву, що свої дивіденди відступають на повисшу ціль.

Тепер черга на прочих.

Оповістки.

Жовква. Сходини членів жовківського Відділу відбудуть ся в Желдци в домі тов. О. Левицької, дня 12. мая 1913 р. о годині 2. з полудня з слідующим дневним порядком:

- 1) Відчитанє протоколу з послідних сходин.
- 2) Виклад тов. І. Савчака.
- 3) Істнованє кружка.
- 4) Справа бібліотеки.
- 5) Порозумінє ся, що до вибору делегата до ц. к. Ради шкіль-

ної краєвої.

6) Самостійні внесенє членів.

По причині ваги справ просить ся о присутність всіх Членів. Неприсутність належить безпроволочно оправдати.

За Виділ: П. Ольшанська, голова, Т. Садовська, секретарка.

Зборів. Всіх П. Т. Товаришів (ок), котрі відсилають вкладки до Мат. Тов. до Львова, прошу повідомити мене: коли і яку квоту по-

силають. Потрібне се для докладного провадження „книги вкладок“ членів нашого Відділу.

Андрій Татух, учит., Цецова — п. Зборів.

До українського учительства в (цілім) косівськiм повіті.
Дня 11 мая с. р. в неділю о 3-тій год. по полудни відбудуть ся сходи „Взаїмної Помочи“ в Косові, в „Народнім Домі“. Головною справою сих сходи має бути: як українське учительство косівського повіту має вшанувати заслуги великого апостола свободи, рівности, добра і волі — Івана Франка. Тому все українське учительство Косівщини, без згляду на які будь перешкоди, мусить рішучо явитись. На сих сходах мають явити ся Вп. Товариші (шки) з обох Відділів, як з Косова так Жабя. На дневнім порядку: 1) Звіт т. В. С. зі з'їзду делегатів учительських 19 марта с. р., з загальних зборів „Вз. П. У.“ і зі з'їзду відпоручників Відділів з організаційної наради у Львові. 2) Справа вибору делегата на красву конференцію і до Ради окруж. 3) „Знане і мораль“ відчит т. Івана Устияновича. 4) Реферат про засноване підручної каси для Відділу. 5) Організація хору для уладження хору в честь Франка 6) Внесеня.

За Виділ окр.

В. Савкевич.

Жертви. Перемишль. На окружній конференції 6. жовтня 1912. зібрано на ювілейний дар Франкови квоту 38 К 10 с. і переслано другого дня тов-у Дністер на книжочку ч. 8000.

Олександр Кулинич.

Про устрій народних шкіл в Галичині.

(Дальше).

А тепер лишають ся нам до обговореня ще школи виділові. Школи сї не приймались на нашому ґрунті ніколи і не розвивають ся правильно, хотяй і край і міста опікують ся ними дуже ревно. Організовані і реорганізовані вже двократно находять ся вони під сю пору опять в „констеляції рака“ — отже в повному застою, а навіть подають ся в зад і наколи мають позістати у нас на дальше, — мусять перейти нову реорганізацію. — Школи виділові хлопячі храмали і ниділи у нас від самого початку їх існуваня, та нидіють і дальше. Школи виділові дівочі розвивались якийсь час правильно. Допера послідна реорганізація їх і покликані в новійших часах до житя ліцеї для дівчат і вирослі наче гриби по дощи по цілому краю приватні дівочі школи середні і допущене дівчат як госпітанток до державних, мужеських шкіл середних, — підтяли виділові школи дівочі. Тому роформа і тих шкіл є також доконечна.

Що до контакту початкових шкіл зі школами виділовими, сконстатувати тут треба що тільки укінчена кляса IV. шкіл висшого типу і 6-ий рік науки шкіл 4-класових типу низшого, сільського, — дає уче-

никам і ученицям спромогу вступлення до I. кляси виділової без спеціального іспиту.

Кляси V. і VI. шкіл висшого типу і всі иньші категорії шкіл, а се: школи 1. 2. і 3. клясові типу низшого, сільського, не позістають вже в ніякому контактї зі школами виділовими, що уважаю за велику хибу в системі сих шкіл і за одну з головних причин, для яких школи виділові в нашому краю храмають і нидіють від початку свого істнуваня.

Школи виділові мають межі иншими цілями ще й сю, що мають приготовити своїх учеників до побираня науки в школах заводових; — та мимо сього не є знова із сими послідними в тісній сполуці, і так: ученик школи виділової кінчить її в 13. році житя.

Услівем принятя на курс приготовляючий учительського семінара, до школи промислової і торговельної є укінчений 14-рік житя, отже спосібний і пильний ученик школи виділової, в нагороду своєї пильности, мусить зарепетувати і то добровільно, клясу III. виділову, а діпнявши в сей доперва спосіб приписаного для сих шкіл віку, піддатись ще іспитови вступному, якого вислід не завсігди є вдоволяючий о скільки ученик не поширив своїх відомостей приватним підготованем.

Учениці шкіл виділових стрічають ще більші перепони, бо кінчать III-ту клясу виділову звичайно в 13. р. житя і мусять добровільно повторювати 2. і 3. роки клясу III. виділову, або — наколи є в місци школа 4. 5. і 6. клясова виділова, — фреквентувати безцільно до сих висших шкіл виділових, щоби тільки дійти до повнолітя, приписаного до шкіл заводових, до яких вступ отвирає доперва скінчений 14-ий а до учительського семінара 15-ий рік житя.

Рекапітулюючи всі попередні мої виводи, мусимо з жахом сконстатувати, що наш устрій народних шкіл храмає дуже, не становить одноцільної, гармонійно-органічної цілости і не зістає в найменшому контактї із школами середними і заводовими — отже і сьогочасним суспільним вимогам відповісти не може.

Устрій шкіл народних в Галичині се — одним словом — хаос, в якому губить ся не лише ляїк але і заводовець.

Широкі маси населеня нашого краю, маючи до побореня тільки і таких перепон в образованю своїх дітей, помовляє міродатні чинники о лиху волю і що вони хаотичний сей устрій школі народній нарочно і з розмислом накинули.

І що передівсім в нашому шкільництві вдаряє, то се, що всі державні заведеня шкільні відмежувались від усіх шкіл народних, краєвих, китайською стіною.

І хоча декотрі галицькі школи народні дають абсолювентам своїм права до переходу до сьої або тої школи державної, видають їм навіть сьвідоцтва з печатками, то перед порогами шкіл державних сьвідоцтва сі, печатки і підписи директорів, управителів, катихитів і учителів — хочаб їх було і десять на одному сьвідоцтві — теряють свою вартість.

Перед порогом державних шкіл чує ученик таке: „Складай, сину, вступний іспит, бо ми в сей твій патент і печатку не віримо, а до сих, що його видали і власноручно підписали, не маємо довіря.“

Пи́таю отже: — по щож школа народна видає сьвідоцтва, коли її урядові документи не мають ніде

признання вартости і пошани? Відкіля взялось се недовіре народних шкіл і що на се склало ся?

Щоби на се питанє відповісти, спитаю ще про одно: чи і яке значінє мають свідочтва народних шкіл одних в контактї таки зі школами народними тогож самого типу і катєторії, але в иньшій місцевости?

На жаль і тут не ліпше. Одна народна школа не вірить другій народній, — не вірить у виставлювані свідочтва, чи повідомленя, не вірить в печатки і підписи, бо і тут, головно в школах визшого типу і виділових, гомонить постійно клич: „Складай вступний іспит“.

І так зложилось, що державні школи не вірять народним, — на що нарікаємо, — народні не дають віри народним, що значить ся стільки, що ми, народні учителі не віримо самим собі і видаваним нами повідомлєням чи свідочтвам. Словом хаос, в якому висшо-типовець приділює ученика, з укінченим шестим роком науки в школі низшого типу, на третій рік науки, а низшо-типовець — себто учитель зі шкіл сільських— віддячуючи ся своєму товаришеви зі шкіл міських, приділює ученика з укінченою клясою четвертою школи 6-клясової на третій рік науки у своїй 1-клясовій школі, а се з огляду на недостачу такому ученикови відомостей з „дзєюф і пшироди“.

І ще одна замітка. Краєвий закон з р. 1895. заводить в нашім краю шкільний примус початкового навчання. Гаразд! годимось всі на се, ба ще й накликуємо, щоб сей примус був як слід виконуваний. Нарід із шкільним примусом погодивсь, признає його, домагаєть ся навіть на себе сього пута і відай не позволив би зняти його.

Та самий одначе закон з року 1895. накладає на населене міст, (ущасливлене школами виділовими) шкільний примус науки в школах виділових, які я признаю за висші школи народні.

І тут власне лежить вся хиба в устрою виділових шкіл; тут лежить те лихо, яке виділовим школам не дозволяє розвинути ся. Після мойої думки сєсі школи так довго будуть нидіти, як довго лишать ся вони школами призначеними для місцевого населєня і як довго примінюваний буде до них шкільний примус.

Тут шкільний примус нічого не вдіє, бо не кождий горожанин міста відчуває потребу висшого образования для своєї дитини, — хоча й признає потребу початкового навчання; — так як не кождий горожанин села вдоволяєть ся вже початковим образованием яке дає йому при теперішньому устрою наших шкіл — школа типу низшого, хотяй булаб вона школою й найвисшою.

Ся наша система народних шкіл замикає селянинови доступ не лише до шкіл середних, але і до шкіл виділових; коли тимчасом змушує кожного міського прошака до висшого образования у виділових школах.

Отже реформа нашого народного шкільництва і то реформа основна всіх народних шкіл є доконечна. Латанина тут ні нащо не придасть ся і нічо не вдіє.

Але яка реформа? Який устрій повинні мати наші школи, щоби і вдоволяли сьогочасним суспільним вимогам, творили зглядом себе одноцільну і гармонійну цілість і оставали в трівкому контактї зі школами середними і заводовими?

На сю тему вплинуло 32. еляборати, які мали мені дати субстрат до виходу із сього лябіринту, в який мимоволі попав я, виказуючи попередно недомаганя в устрою наших народних шкіл.

Заким одначе приступлю до оцінки сих еляборатів, мушу зазначити, що здивувало мене непомірно се, що на сю актуальну і великої ваги тему — вплинуло усього ледви 32 еляборати; на більше чим 220 учительських сил, зайнятих в окрузі.

А прецінь народне учительство відчуває сі недомаганя народного шкільництва як найболючійше; прецінь перше піднесло жалі, вказало на недостачі і домагаєть ся знесеня типів; — отже після мойої думки — коли вже шкільна власть допустила сю справу під дискусію учительства на окр. конференції, повинно було учительство в справі сій забрати голос як найчисленнійше і вказати на середники, зміряючі до направи хибної галицької системи шкільної.

А шкода велика, що над такою нагодою переходимо до дневного порядку. Найблизша будучина може нам принести реорганізацію нашого народного шкільництва і справа буде опять на цілі десьятки літ відложена.

(Кінець буде).

Програма і інструкція

для організаційної діяльності Відділів окружних Т-ва „В. П. У.“

(Дальше).

Підручні каси, з'організовані на представленім в горі взірци, будуть заспокоювати невисоке, хвилеве позичкове запотребоване членів, а згодом можна буде розширити завдане тих кас також на несене членам посередної матеріяльної помочи в предметі консумційного спільництва і т. д.

Посередна матеріяльна поміч:

Консумційне спільництво полягає на тім, щоби силу консумційну, яку представляє загал членів Т-ва, використати для виключеня при закупні товарів — всяких торговельних посередників другої, третої і четвертої руки, а тим самим обнизити ціну товару о цілий лихварський зиск, який тепер за лихий товар побирають посередники. Товариство, як таке, представляє поважного, гуртового покупця з великим запотребованем, який платить за товар готівкою, тому продуцент навязав би з Товариством торговельні зносини на найкорисніших услівях, даючи найнишу, гуртівну ціну і солідно сортований товар. Всі користи зискані Товариством, становилиб користь членів з консумційного спільництва. Члени вирвалиб ся з кігтів торговельних посередників-лихварів, які тепер використовують кредитову зависимість членів і ссуть їх, кілько лише дасть ся. — Товариство може на початок взяти в проєкт виключно такі артикули, що становлять поважне gross цілорічних видатків члена, а не вимагають магазинового, ні склепового приміщення. — Подрібно сьої акції в „програмі і інструкції“ обговорювати не будемо, позаяк вона ще не обов'язує; натомісьць повний проєкт, враз із обчисленнями, напечатаеть ся в 14. ч. органу Т-ва, щоб в сей спосіб засягнути опінії загалу, заки акцію уведеть ся в жите.

Гуманітарна і культурна поміч членам є продовженем посередної, матеріяльної помочи.

Акція за управлїненем учительської платні від 1906 р. і дотеперішні успіхи, без організації загалу галиць-

кого учительства в станових товариствах „Взаїмна поміч учительства“ і „Związek nauczycielstwa ludwego“, булиб немислимі. Офіційно про- водить акції „Краєвий Комітет виконуючий“, зложений з відпоручни- ків обох станових товариств, одначе трівку, щоденну, плянову організацію борби і оживлене цілого того скомплікованого апарату програми станової акції, переводять оба товариства і їх пові- тові відділи. Проте акція за становими постулятами являєть ся зави- симою від організаційної сили Т-ва і є посередною матеріальною по- мочію для загалу членів; хоч би для своєї одної ціли треба негайно ціле українське учительство в нашім Т-ві згуртувати.

Водить ся в житю так, що якраз дуже популярні кличі і спра- ви е широкому загалови відомі дуже поверховно: загал „за дере- вами не бачить ліса“. Із справою станових постулятів маєть ся діло точно в тім змислі. Широкий загал знає всякі подробиці перебігу акції, одначе не вміє повести льогічної паралелі між вагою при- належности до Т-ва (в значіню з'організованя загалу) а впли- вом своєї з'організованости на вислід станової акції, — між повною програмою станової акції а борбою за ста- новими постулятами. Загал уважає ті чотири квестії за зовсім окремі, проте мусимо його осьвідомити, щовсі вони — се одна ці- лість, льогічно і нерозривно звязана з собою. Наколи так математично переконаємо і з'єднаємо учительство, стояче ще осторонь від Т-ва, тоді число членів Т-ва з 1000 піднесеть ся до 3000 і цілий сей за- гал візьметь ся до праці в користь спільної програми, бо... сезон віч вже минув і на них дальших надій не сьміємо покладати!

Спинились ми нарочно над загально відомою справою і ще раз до ньої повернемо, а то, щоб вказати окружним Виділам аргу- менти і методу до осьвідомлюваня нечленів про суть акції за стано- вими постулятами, що буде одним способом приєднуваня їх для То- вариства.

(Дальше буде)

Обіжник дирекційний.

I. Повідомляємо Хв. Виділи окружні і Загал членів, що Голов- на Управа буде якнайточнійше держати ся постанови § 21. букви б) статута і на случай неплачення вкладок у продовж 6 місяців вичеркати ме неточних членів, здержуючи їм висилку „Учительського Слова“ вже по 3 місячнім неплаченю. Просить ся проте Загал о речинцеве плачене вкладок а Хв. Виділи окружні о зібране вкладок.

II. Просить ся Загал і Хв. Виділи окружні, щоби осьвідомили про суть і завдання станової організації молодих Товаришів (ок) і спо- нукали їх вписатись до Товариства.

III. Просить ся Хв. Виділи окружні і Загал сердечно віднести ся до справи закупна довжних записів на будову дому Т-ва а також збирати при ріжних нагодах жертви до пушки на сю ціль до каждо- го Відділу окружного вислані.

IV. З огляду на прискорений речинець сегорічних окружних учительських конференцій — просить ся Хв. Виділи окружні взяти ту справу на порядок нарад.

V. Взиваємо всі Хв. Виділи окружні, щоби в продовж 14 днів прислали Дирекції Т-ва відпись пляну діяльности на р. 1913, який має

обнімати есенціональний витяг справ з назвискими референтів, чи то Комісій і Секцій, конечні вказівки і пояснення, адреси референтів і розклад речинців місячних сходин, — до чого з'обов'язує Хв. Виділи „програма і інструкція для відділів окружних“.

Звіт з I. засідання Надзірної Ради матерного Т-ва.

1. На I. засіданню, 6. цвітня, с. р. уконституувала ся Надзірна Рада, вибираючи: т. Маріяна Якимовського — головою, т. Михайла Завадовича — місто-головою, т. Дениса Стельмаха — секретарем, т. Михайла Сеницю — заступником секретаря, т. т. Миколу Мороза і Івана Стронського — директорами а т. т. Олексу Гайдукевича і Августина Домбровського — заступниками директорів. В склад Надзірної Ради окрім вичислених, входять т. т.: Іван Боднар, Іван Капустій, Володимир Мурський і Іван Ющишин.

На засаді прийнятій сегорічним Загальним Збором, зложила Надзірна Рада лісту української половини Краєвого Комітету виконуючого учительства народного, з рамени нашого Т-ва, десигнуючи: з членів Надзірної Ради т. т.: Ол. Гайдукевича, Авг. Домбровського, Мих. Завадовича, Ів. Капустія, Вол. Мурського, Мих. Сеницю, Ден. Стельмаха, Ів. Стронського, Мар. Якимовського, і Ів. Ющишина; — з членів Т-ва з поза Н. Ради т. т.: Онуфрія Власійчука, Олексу Гарабача, Миколу Левицького, Андрія Мареніна і Филимона Пеленського. На підставі витягнуеного жереба вписано т. Дениса Снилика, дотеперішого члена К. К. в., на лісту заступників. Ліста заступників зложена з т. т.: Івана Білінського, Івана Вертипороха, Павла Кирчева, Осипа Павлинського і Дениса Снилика.

На членів Комісії для народних шкіл при Краєвм Союзі шкільнім десигновано т. т.: Ол. Гайдукевича, Мих. Сеницю і Ів. Ющишина. Головство Комісії приділив Краєвий Союз шкільний, членови тіснійшого Комітету шкільного, т. Ів. Стронському.

Редакційний Комітет „Учительського Слова“ зложено на засаді прийнятій через сегорічний Загальний Збір.

2. Виконуючи внесеня Загальних Зборів, рішила Надзірна Рада напечатати в органі Т-ва „Проект зміни державного закона шкільного з 1869. р.“ і переслати його Президії Союзу славянського учительства, а відтак спопуляризувати сей проєкт для обізнаня з ним широких кругів нашої суспільности.

В органі Т-ва напечатаеть також „Програму діяльности педагогічно-наукової Комісії при нашім Т-ві“ і введе ся її в жите в рамках, які на початок будуть вказані.

Квестію для придбаня канцелярії Т-ва постійного, технічного директора, по довершено обчислень на засіданню Н. Р., відложено — позаяк виявилась нездійсненою з огляду на бюджетову спроможність Т-ва. Натомість поручено Дирекції Т-ва перевести деякі зміни в розкладі чинностей канцелярійного персоналу.

Внесенє в справі полишеня Відділам окружним якогось проценту членських вкладок приділено до обчислення фінансового ефекту і евентуального статутowego унормованя референтови проєкту зміни статута.

Прочі внесеня Загальних Зборів приділено до зреферованя секретареви.

3. На підставі предложень Дирекції Т-ва:

принято до відома, що статуту для основаня Відділів окружних в Журавні і Обертині внесено до ц. к. Намісництва; — прийнято до Т-ва 109 членів, котрі прислали декларації в лютім і марті; — затверджено здержанє висилки „Учительського Слова“ 200 членам, котрі поза 6 місяців залягають з плаченем вкладок і поручено Дирекції вичеркнути їх з книги членів; — Відділам окружним в Перемишлі і Тернополи признано по 25 К беззворотної підмоги на основанє бібліотек; признано 2 членам зворотні підмоги на квоту 300 К.

4. Прелімінар бюджету Т-ва на 1913 р., виготовлений на підставі торічного рахункового замкненя, представляє в приходах 15,800 а в розходах 15,100 К і предвиджує надвишку 700 К. Надзірна Рада має надію, що вказані тут квоти приходу і надвишки поважнійше зростуть в парі з інтензивністю плаченя членських вкладок і побільшенем числа членів Т-ва. Квота розходів не змінить ся.

5. Відтак уложено плян діяльности Головної Управи (Надзірної Ради і Дирекції) на р. 1913, і розділено подинські справи поміж референтів. Плян обіймає:

а) Виготовленє обчислень для всіх сегорічних нових агенд і вкладів Т-ва.

б) Дирекція вимагати-ме від Відділів окружних приміненя до постанов

„програми і інструкції“ і в тій цілі зладить евіденцію руху по Відділах і термінатку для звітів.

в) Придільний референт виготовить книговодчу систему для Відділів і взори, а відтак закупить ся або напечатає ся відповідні книги і друки.

г) Окремий референт вести-ме нагляд над програмовою акцією Відділів і евіденцію програмового руху. В рамках сего завдання містити буде відповідні статі в „Учительським Слові“. Виготовить також: плян і коштовисп з'організована підручних кас, — плян люстраційних поїздок делегатів Надзірної Ради і начерк люстраційних завдань, — формулярі квестіонарів до збираня звітових, статистичних дат від Відділів окружних.

г) На найблисшій засіданю завершить ся окончено проект зміни статута і регуляміна для посмертного фонду. Оба проекти будуть напечатані.

д) Секції правної оборони припоручено: вести дальше поступованє в справі відкинутих через ради шк. окружні в Товмачі і Новім Санчі українських квітів на конференційні дієти а то відмінним чим досі шляхом; — справу засадничої розвязки законних постанов інтерпретованих через шкільні власти в некористь тих постійних учителів при 1-кл школах, котрим конкуренційні сторони обовязані виплачувати відшкодованє (релютум) за брак мешканя в натурі; — роздобути конкретні случаи иньших засадничих службових покривджень і розвязати їх засадничо дорогою інстанцій. Надзирна Рада ухвалила в міру потреби підвисшити прелімінований ричалт на кошта Секції правної оборони.

е) Обдумано плян дальшої акції за становими постулятами і уділено референтови кілька довірочних вказівок.

є) Комісії для консумційних спілок припоручено виготовити обчисленя, а Відділови окружному в Зборові започатковати пробну акцію.

ж) Комісії для основаня вакаційної оселі для членів Т-ва приділено перевелене фінансових студій над обома існуючими проектами: т. Завадовича і т. Дучимінського.

з) Окремому референтови приділено справу отвореня вакаційного виділового курсу з рамени Т-ва.

и) Затверджено проект дальшої акції в справі будови дому Т-ва.

б. При дискусії над новими напрямками організаційними, нуртуючими між українським учительством, які Н. Р. щиро витає, стверджено існуючий, корисний рух між учительками, членами Т-ва. Рух сей належалоб звернути на шлях позитивної праці, в рамках програми нашого Т-ва, які в тій цілі, на конкретні предложеня Ініціаторок, готова Надзирна Рада розширити.

Позаяк появилсь в 11. ч. органу Т-ва відмінна думка в статі п. н. „Товаришам під розвагу!“, котра — хоч не має сего наміру — однак на ділі може бути інтерпретованою в некористь Ініціаторок нового руху, проте Надзирна Рада стверджує, що зголошений їй намір основаня окремого жіночого органу уважала вповні льояльним зглядом Т-ва.

Від Надзірної Ради Товариства:

М. Якимовський,
голова.

Д. Стельмах,
секретар.

Закордонна Україна.

(Нар. просвіта, праця учительства, його національні почуваня і змаганя).

Московський уряд докладає усіх з'усиль, щоби за всяку ціну змосковшити українське селянство. В тій цілі позаводив по цілій Україні чисто-російські школи, в яких не почувеш рідньої, української мови. Російська школа на Україні має на меті не поширюванє справдішної просвіти серед сільського населеня, — а русифікацію. І се все має свої наслідки, хоча й незначні, бо нинішний нарід вже не той став, яким був давніше. А спричинило се ось що. Українські степи вправді широкі й розлогі, та український нарід терпить нужду, бо його питомі степи загарбали чужі люди, а він сам коротає свій вік в крайній темноті.

Та вкінці і сей поневолений нарід прийшов до сього переконаня, що безпосередною причиною його нужди є не лишень недостаток управної землі, але й недостача справдішної, загальної просвіти. Тому то під нинішну пору свідоміші селяни голосно і явно домагають ся для себе не лишень землі, але й просвіти.

Мимо перепон з боку московського уряду, — просвіта між українським населенем поширюєть ся, а національна свідомість кріпшає до сього ступня, що воно отверто вже заявляє: „Не дамось змосковшити, бо ми є тим жерелом, якого

ніяка сила не припинить, а яке опісля широко розливається. Селянство — імч дальше — тим радше починає розчитуватись в українських часописах і книжках, яких тепер вже доволі багато друкується по різних городах закордонної України.

Що просвіта серед українського населення до сьої пори не поширилась як слід і що на дальше її намагають ся припинити, — винно сьому й православне духовенство, яке стоїть оподалік від селянства і української справи. Воно [як се й усюди водить ся] стоїть на прислугах „можних міра сего“ і на кождому кроці помагає нищити українство. Що більше, то воно у сьому ділі намагається навіть перевишити усіх чорносотенних „цивілістів“, бо уявило собі, що — мовляв — без нього не освятить ся україножерна вода.

Навіть зближеню інтелігенції до народа перепинює сам уряд, боячись „революційно-мазепинської крамоли“. Політична, а навіть чисто просвітна, але явна праця є неможлива, тому й обмежується вона майже виключно на взаємній, культурній роботі.

Та вічно-ж і Росії оставати у непросвітній темряві. Не допоможуть тут някі насилля, заборони, то що. Поступ, з духом часу, йде безстримно вперед і йогої н здавить ніяка сила!

Мимо всіляких перепон і переслідувань, — ряди свідомих, інтелігентних Українців зростають з кождим днем і є певна надія, що національне українське життя незабаром розіллється широкою й могутньою струєю, які не спроможуть ся спинити усі кати поцеволеної України.

А між тим радіємо незвичайно з того приводу, що й наші закордонні Товариші, народне учительство, будять ся до нового життя й справді хосенної, та свідомої праці. Вказує на те і та громадянська їх діяльність, розвинена у послідних роках, хоча ще й непевно і в не такому розгоні, якогоб бажалось. І між ним чим раз то більше зростає і вкорінюється національна свідомість і змагання до інтензивної діяльності в хосен української справи. Своею національною свідомости не лякається українсько-народне учительство зазначувати явно і публично, навіть перед своєю власттю, як се мало місце в часі минулорічних педагогічних курсів, які відбувались в Києві, Катеринославі, Полтаві і Харкові.*)

В той час — пише „Світло“ — як вороги України передумують, як би „уберець учителей оть увлеченія ненавистнымъ украинофильствомъ“, вигадуючи різні чудернацькі гальми, що до того „убереження“, життя не зважає на ті шкаралупи, в які його хотять втиснути, і йде вперед своїм шляхом і не спинити його темним силам.

Стежучи за завзятою боротьбою галицьких братів-Українців за заснування українського університету, вчителі Катеринославщини, через редакцію „Ради“, післали їм щирий привіт із 103 підписами.

Саме тоді (як відбувались курси) одержано було привітну телеграму з полтавських вчительських курсів, такого змісту: „Од щирої душі і серця вітаємо учительство, бажаємо успішної праці для культурно-національного розвитку. Учительство Полтавських курсів“. Телеграму прочитано всім курсистам і односторонно рішено відповісти на неї. Всім було приємно, що вчительство, почув аючи спільність інтересів, вітає одно другого. Дякувано Полтавцям за почин, а рідня мова телеграми доходила до серця, сповняла його радістю.

Серед такого святочного настрою почулись і поодинокі голоси: „Отвѣтную телеграмму посплатъ на русскомъ языкѣ, такъ какъ мы учителя русской школы“. Та, не зважаючи на тих „учителей русской школы, рішено відповісти Полтавцям таки по українськи, телеграмою такого змісту: „Дякуючи за щире привітання, низенко вклоняємо ся своїм товаришам Полтавцям й бажаємо їм успіху в просвітній роботі на користь одного народу. Учительство Катеринославських курсів“.

Через день надійшла анальоґічна телеграма з Київських вчительських курсів: „Вітаємо товаришів Катеринославських курсів, бажаємо доброго успіху на шляху до одродження рідної, української школи. Київські курсисти“.

Тогож таки дня, без суперечок, післано відповідну телеграму у Київ такого змісту: — „Щиро дякуємо за привітання. Праця на користь національної справи нехай єднає нас. Катеринославські курсисти“.

Одночасно вислано телеграму вчителям харківських курсів: „Щирий привіт харківському учительству. Працюймо разом для відродження рідної, української школи“.

*) „Вчительські курси в Катеринославі“. Гляди: „Світло“, ч. 3. за р. 1912/13. — Ред.

Цікаво тут зазначити, що в таких справах, як вітання Галичан, вітання вчительством вчителства українською мовою, вся маса земляків йшла вкупі із свідомими Українцями; інодіж розгар земляків був такий, що прямо таки забувалось, що то була тільки маса, а не свідоме громадянство. А це й свідчить про сильну, українську стихію.

Катеринославські курсисти вислали були до губернсько-земської управи депутацію з проханням, щоб на курсі мав виклади і д. Яворницький по історії Запоріжжя. Розуміть ся, що проханням депутації відмовлено, а відмову „оправдано“ тим, що буцім то виклади д. Яворницького викличуть „увлеченія українофильством“. Не добившись бажаного, українське учительство вислало до д. Яворницького адресу, в якій висловило йому свою найбільшу вдяку за талановите читане лекцій по археології (давніше), за щирі відносини його до українського вчителства, — і пошану за наукову працю в хосен Неньки-України, що минулу славу нашого народу рознесла по всіх просторах нашої і чужої землі. На адресі підписалось 150 душ учительства.

Замикаючи катеринославські курси, радний земства, д. Яковлев, „вшкварив“ до курсистів промову, у якій взивав присутнє учительство, щоб воно покинуло „малоруське нарїччя“, а звернулось до єдиної мови, мови російської „мови держави і літератури, мови Пушкіна, Гоголя, Толстого“, бо: „Єдина Россія — і єдина мова“. — Після промови, хтось пробує її оплескувати, та його приглушено свистом, чим і виявлено свою незгоду на пропозицію д. Яковлева.

Д., С. Самарський, бажає своїм Товаришам братись енергічнійше до праці і затамити девіз: — „В єднанні — сила“.

Стільки „Світло“. А ось що пишуть („Педагог“) у тій самій справі до київської „Ради“.

Мені довелось цілий місяць пробути серед учителів-курсистів, і я мав нагоду досить уважно придивитись до духового обличчя тих, що складають масу вчителства, яке працює на Україні. Серед багатьох дуже цікавих спостережень, додаю — здебільшого втішних, мою й моїх свідомих товаришів увагу звернуло глухе, досить невиразне, але багатозначне почуття здержливої ворожнечі учителів-великоросів до своїх товаришів-Українців. Один із виступів цих останніх викликав навіть у когось із великоросів увагу: „Что за безобразіе! Пользуются тьмъ, что ихъ большинство и выступаютъ самостоятельно, не спрашивая нашего солгасія“...

І не образа почувалась мені в цих словах більш одвертого, більш експансивного, ніж решти його товаришів, учителя великороса. Мені здалось, що в голосі його брєнить ледви помітна, захована за зовнішнім незадоволенням, нотка ще не освідомленого, але болючого почуття самотності. Ціле море голов, жваве, бадьоре, захоплене бажанням праці для народу, але чуже, нерідне, з чужими інтересами, змаганнями, цілями. А за ним — велетенська маса, яка прагне, щоб те море широко розлилось серед неї і в найглухїші закуточки понесло те, чим палає його серце й голова. І мимохіть, крізь досить товсту шкаралущу поступовости, пробиваєть ся в учителя-великороса, якого доля занесла працювати серед чужинців, почуття шкурности, небезпеки опинитись зайвим у великому народному морі й позбутись того, ради чого він мусів промінати холодну північ на благодатний південь.

Думаю, що я не помиляюсь, і в цім мене переконає відношення до українського руху учителів і учительок, які поприїздили на курси із самої Московщини. „Счастливые, — говорила одна вчителька з Орловщини, що дослухалась й придивлялась завсїгди уважно до українського руху серед учительства, — вы, кромѣ будничной учительской работы, имѣете цѣль, для которой стоитъ жить. Какъ должно быть, вы хорошо чувствуете себя!“ Як і тепер бачу цю невеличку, рухливу постать з типовим, великоруським, одухотвореним обличчям: густого ластовиння на нїм не видно було за палаючими, швидкими, зацікавленими очима.

Так ставились до своїх товаришів-Українців учителі-великороси, що працювали не на чужій Україні, а серед свого рідного люду. Анї краплі тієї ворожнечі навпаки — палкі симпатії й любовне спочуття.

З того усього так і виходить, що в наших змаганнях не можна на когось іншо-крім нас самих, з певністю покладатись. Наша доля тільки в наших руках; мета наша певна, виразна, зрозуміла всякому, хто свідомий свого становища серед великої сем'ї інших народів, і шлях до ньої хоч і густо поріс тернами, але не безнадійний. Ідімо-ж ним до своєї мети, не зважаючи на те, чи се кому подабаєть ся, чи ні!“...

3 життя славянського учительства.

1. Правні і матеріальні відносини російського, народного учительства.

Петербурзька „Школа и жизнь“ (№ 1. з р. 1913) в звіті „Школа и образование въ Россіи за 1912 г.“ між иньшим подає ось які цікаві дані, які торкають ся життя-буття російського, нар. учительства.

„Правні відносини учительства по давньому оставали в безнадійному стані. По давньому з усіх усюдів йшли змагання на скріплене догляду над поведенем учительства, особливо учительок, — шкільні управи дбайливо обмежували їх свободу і самостійність. В Батумі увільнено учителя за видруковане статей про промишлеве образование. В Юр'ївському окрузі заборонено брати участь в часописи „Постимесь“. В Єнісейській губернії заборонено дописувати до часописий. В Кутаїській дирекції і в Ново-Николському окрузі заборонено брати участь в загально-просвітних організаціях. Переслідувано передплатчиків періодичних видань. Поведенє учительства строго контролювано, заборонювано навіть в неділі виїздити з місця осідку. Наказний отаман Кубанщини вчинив учительствудокірливу вимову за відносини дньому з „недостаточним поважанем“. Усе те спричинювало пригноблюючу атмосферу серед трудовиків народньої просвіти.

Не можна мовчанкою збути й сьої невідрадної прояви, що послідніми часами змоглось перенешуване, а то й увільнюване нар. учительства. В Аткарському повіті перенесено до 100 учительства, у Вятському — до 20, в Сердобському около 50. В Тифліській дирекції увільнено 10 учителів, в Зміївському повіті 4.

Поодинокі увільнення збувались у різних місцевостях. (Мітава, Катеринодар, Псков, Бердянск, Нолинськ і и.). Увільнювано також „замужних“ учительок, які осушували недозволене їм право материнства (в Нолинському повіті, Саратовській губ. і и.). Ось вам дійсна і вірна картина положеня народного учителя.

Що-ж торкаєть ся матеріяльного положеня учительства, то воно остаєть ся й на дальше в невідрадному стані. Його всі признають, а навіть міністерство нар. просвіти виладжує проєкт підвишки плати до 420 карб. на рік, але — поки що — реальних наслідків з того нема жадних.

І так лиху плату здержують, не виплачуючи її в пору, що аж учительство мусить вносити збірні представленя й заходи. І не дивниця, що усе те приневолює нар. учителів глядіти за ліпшим місцем, а відпекуватись гіркої учительської долі“.

*

Обговоривши висліди змаганя на полі загальної, а з'окрема й нар. просвіти в Росії за р. 1912, згадана часопись кінчить свій звіт ось як: Серед важких, пригноблених обставин продиралась струя просвіти. Недоставало широкого простору для могучого походу культури, якої здобутки пропадали в канцеляріях шкільних завідувань і по рундуках губернаторських домів. Зневолена і в злиднях свій вік коротаюча нація, як і передше, позбавленою була людських прав до школи, просвіти, вихованя. І серед тих житевих невзгодин бродили темні сили, розвивалось поголовне п'янство і культивувались низькі інстинкти. І чи не тут являть ся „хулїганству“ — сьому культурному одичіню, глибоко трагічній безідейности, одірваности від людського житя? Лишень тоді не стане того усього, коли школа й просвіта стане доступною всім і кождому. А поки сього не має, всяка хроніка житя буде повна важких, пригнітаючих фактів. І як не бажалоб ся сотворити хроніку ясного життя, з його людяними явищами, поки що—годі. Ось і причина, чому рік 1912 дав хроніку сумну, багату в похмурє й жорстоке життя, в якому і відбиваєть ся негарна „російська дійсність“.

II. Сербські народні учителі в політичному житю.

Сербія майже ніколи не находить ся в стані політичної рівноваги; вона вічно бува' шматована усобицями і колотнечию партій. А у тій партійній боротьбі визначну ролю відграють і народні учителі, які явно ведуть політичну пропаганду, особливо серед сільського населеня. Сеся участь в політичному житю становить доконечне услівє діяльности кождого учителя.

Сербське правительство вперве 1880 р. завважил, що народні учителі починають проявляти деякий вплив на політичне жите в краю. У тому-ж році відбув ся перший частковий (не дозволений правительством) зїзд нар. учителів. На ньому було присутних лишень 30 членів, які одначе дали товчок до злуки всіх учителів в цілі поліпшеня їх матеріяльних відносин і скріпленє їх значіня в краю. Щоби придбати симпатії народних учителів на свою сторону правительственна партія видає ліберальний шкільний закон, який поліпшує матеріяльне становище учителів і вивінуване шкіл. Закон сей появил ся в р. 1882, а вже в слідуючому році товариство народних учителів одержало право легального існуваня. З тої пори сербське правительство отверто вже стає по стороні нар. учительства і кождий наслідний переворот, який виносив на поверхню сеся або тоту партію, спричинював по собі нові зміни в шкільних законах. Лишень закон, виданий в р. 1889. намагаєть ся обмежити ролю і впливи учителів; але вже в слідуючому році сесі заходи вважають ся не зівсім відповідними і закон опяť змінюєть ся в хосен учителів. Державний переворот в 1903 р. уґрунтував при власти радикальну партію, яка, своєю чергою, в 1904 р. видала новий шкільний закон,

який придбав її симпатії нар. учителів. Сей закон остаєть ся в повній силі до нинішнього дня.

Всі народні учителі в Сербії признані є як державні урядники і вже після 10-ти літ служби мають забезпечену пенсію. На випадок переходу до иншого рода державної служби, бувають їм зачислювані всі роки їх учителювання. Первісна (початкова) платня сербських учителів невеличка, бо виносить ледви 800 Корон з безплатним мешканем, або додатком на нього у висоті 35—80 Кор. на місяць. Платня та згодом зростає (що пять літ по 700 Кор.) так, що з 26-тим роком служби учителя доходить вже до 3375 Корон. Внаслідок сього, що жите по селах, а навіть і містах Сербії, є дуже дешево*), платня тамошних учителів являєть ся доволі поважною, що дає спромогу сербському, народному вчителеві уладити своє жите вигідно, хатну обстанову з комфортом, прилично і в достатках удержувати свою сем'ю, а дітий до шкіл посилати не лишень до Білгороду, столиці Сербії, але навіть і за границю.

*

Із сказаного наглядно переконаємось, до якої сили і значіння добилось сербське учительство і то лишень завдяки невсипучій праці самим над собою, завдяки сильній становій і політичній організації.

І чи-ж не гарний се примір для нас, галицького, а з'окрема українського, народнього учительства? Ми дотепер накликували і на будуче не перестанемо накликувати наше учительство до трівкої організації: в першому ряді станової, а там і політичної. Хай собі що хто хоче думає й говорить, а ми мусимо на один і другий лад сильно з'організуватись. Ми є не лишень учителями, але й вольними горожанами; тому ми й мусимо — на зразок сербського учительства — в недовгому часі здобути для себе серед нашого народу повне довіре, а враз статись і провідниками в його політичному житю. Доперва тоді здійснять ся наші оправдані домаганя, над якими дотеперішний „jedy-ny, szlachetski“ сойм переходить до дневного порядку.

Наша доля у наших-же, власних руках; тому опять кличемо: нумож, товариші й товаришки, до злуки, до праці!

Всячина.

Кара за потайну школу. В Махнівці, бердичівського повіту, — як доносить „Рада“, — викрито потайну польську школу. Вчительку своєї школи потягнуто до одвічальности, а на властителя дому, в якому містилась потайна школа, А. Зелінського, наложено кару в сумі 200 карбованців, із заміною на тримісячний арешт.

Справа управильнення учительської платні в Чернівцях. Найпекучішій справі, що має ухвалити черновецька громадська Рада на своїх найблизших засіданнях, се поліпшене учительської платні і службова прагматика урядників. Одно і друге домагане слушне, однак поліпшене учительської платні таке нагле, що годі його відсувати навіть на тижні, наколи прагматику урядників можна полагодити і пізнійше, бо-ж урядники магістрату вже тепер так плачені як державні, отже не є так скривджені як черновецькі учителі. Тут учителі богато гірше плачені як міські учителі назадницької Галичини. Впрочім громадська Рада ухвалила вже того року в принципі дати учителям в 1913. р. видатне поліпшене платень. Треба лишень додержати слова. Нашим радним повинна ся справа лежати тим більше на серцю, що українське учительство в Чернівцях сповняє як слід свій обовязок по школах і трудить ся у великій мірі по всіх просвітних товариствах. Як-би воно й не було, наші радні не повинні допустити, щоби справу урядників залагодити, а учительську відсувати; навпаки взяти-б обі справи разом. Без учительської платні, — пише черновецька „Україна“ — не повинно бути і прагматики.

Влучна характеристика. Вже від довшого часу із сторінок так політичних часописий, як і станово-учительських журналів не сходить справа місцево-шкільних Рад. Про зайвість, а то й шкідливість їх в нашому шкільництві списалось вже цілі томи, а все те ілюстровано правдивими фактами, яким ніхто навіть не намагав ся перечити ані їх простувати, бо дійсного стану річи годі покришкою прикрити. І в нашому органі вже кількома наворотами писали ми також про шкідливість сих „автономічних“ (на славу нашим верховодам!) інституцій.

Та мимо зайвості й шкідливості, нашим властям ані не при думці, щоб лихо направити, або бодай його зменьшити. Їм відай ходить о се, щоб перед сві-

*) Таке воно принайменьше було до сьогорічної балканської війни, в якій і Сербія взяла діяльну участь; чи такий стан і надальше полишить ся, вкаже не-далека будуччина. — Ред.

том пускати блахмана про свою дбайливість і печаливість в ділі народньої просвіти в нашому краю, в дійсностиж — лишати все по давньому, in statu quo ante, бо їм з тим добре, вигідно. Що там якісь шкільно-місцеві Ради не сповнюють свого завдання (бо не можуть, хотяй би й хотіли), — се й гаразд для наших верховодів, се вода на їх млин, се безпосередне здійснене їх задушевних мрій, бажань і затій у гальмованю загальної просвіти.

Справу зайвості тих Рад поновило „Szkolnictwo“ в статі, пом. в ч. 9 і 10 (з 5. IV. с. р.) п. з. „Cierń w organizmie szkolnictwa lud.“ (Apel do Sejmu krajowego). У сій статі (вже не знати по котрий раз) подрібно обговорено і наглядними примірами з практичного життя, як не мож краще, з'їлюстровано усю неміч наших шкільно-місцевих Рад, їх зайвість і шкідливість. В статі зівсім справедливо дорікається всім тим, які, ударяючи в патріотичний барабан, доводять, „що в шкільно-місцевих Радах є крихітка самоуправи, яке із зглядів народних треба цілою силою і душею боронити“. „Szkolnictwo“ доказує, що ніхто иньший, лишень „наш польскі Сейм“, після видачі першого шкільного закона в р. 1873, сам зівсім ограбив ті Ради із самоуправи, полишаючи їм лишень вільну волю в ставленю внесень. А що з тими внесеньми висші власти ніраз не числять ся і їх на кождому кроці нехтують, згадана статя, на доказ правди, опять наводить чимало конкретних примірів з практичного життя. Остаточно — читаємо в статі — наколи закон признав шкільно-місцевим Радам надзірну власть, то і чомуж Краєва Рада не хоче їх признати так ими і у своїх щорічних звітах ані слівцем про них не згадує, а шкільно-окружні Ради не дбають про се, щоб до них вибрано свідомих і тверезих членів громад?

На доказ, що наші шкільно-місцеві Ради не мають в практиці найменшого значіння, „Szkolnictwo“ наводить слова п. Барбацкогго, ц. к. шкільного інспектора з Нового Санча, який ось як характеризує їх вартість: „Rady szkolne miejscowe są władzą do zamiatania klasy i palenia w piecu“. За ту щирю правду — скажемо й ми за „Szkolnictwом“ — належить ся сьому інспекторови повне признане.

Статя кінчить ся покликом: „Сільське і маломістечкове учительство, відчуваючи на власній шкірі, скільки лиха до шкільних обставин внесла ц. к. бюрократична політична політика гнобленя, в інтересі піднесеня просвіти домагається, щоби в справі місцево-шкільних Рад висловились усі приятелі народнього шкільництва і всі послы не лишень серцем, але — передівсім — розумом!

Оповістки.

Виділ окр. Відділу „В. П. У.“ в Бібрці звертається отсим з горячим зазивом до усіх ВП. Товаришок і Товаришів бобрецького шк. округу до участи в товариських сходинах, які відбудуть ся в Ходорові, в салі „Народнього Дому“, дня 11. мая 1913 р. с. е. в перший день латинських Зелених Свят, точно о год. 12-ій в полудне.

На сходинах сих будуть обговорювані наші станові і організаційні справи, як також буде начеркнений плян праці народнього учительства в просвітній, економічній і національній роботі в бобрецькому повіті — на основі відповідно оброблених рефератів.

Щоб получить понесені труди з хосенним і приемним, подбав Виділ „В. П. У.“ о се, що учасники тов. сходин будуть в спромозі оглянути цукроварню в Ходорові і її уладжене, користаючи з технічних пояснень інженерів і фаховців що до управи бураків, фабрикації цукру і з'ужитковане фабричних відпадків.

Товариші, аматори театральної штуки і танцюристи найдуть також пожадану розривку, бо після наших нарад відіграють аматори ходорівського „Сокола“ драму Карпенка Карого: „Безталанна“, а опісля відбудуть ся вечерниці з танцями. Пора найдогіднійша, справи найактуальнійші; тому-ж Виділ має повну надію, що ні один ВП. Товариш (ка) з бобрецького шк. округу не відкажеть ся від обовязку прибутя на наші, перші у сьому році, сходини, на яких маємо не тільки обговорити пекучі і актуальні під сесю пору справи, але і обчислитись: кільки нас є в окрузі і кільки нас стане до дальшої, народньої праці.

Гостям-Товаришам (кам) з окр. Відділів Жидачівщини і Рогатинщини дуже раді.

Бібрка, 18. цьвітня 1913.

За Виділ:

Михайло Лісота,
писар.

Олекса Кулинич,
голова.

До окр. Відділів на Лемківщині! Просимо всі округні Відділи на Лемківщині подати конче і негайно адреси осідку Заряду і всіх членів Відділу —

в дуже важних станових та народних справах. Адреси ті просимо слати на руки тов. Осипа Яворського, учит. в Маластові п. Ропиця Руська.

За окр. Відділ в Горлицях:
Осип Яворський, *Гриць Пилипчак,*
секретар. голова.

Рогатин. Сходина Відділу окружного „Взаїмна поміч учит. в Рогатині, відбудуться дня 12/5 1913 о год. 11 рано в Бурштині для Бурштинщини і Болшоветчини, а 22/5 1913 о год. 11 рано в укр. гімназії в Рогатині для Рогатинщини.

Зі згляду на дуже важні справи упрашає ся ціле українське учительство, відповідних судових округів о конечну участь.

За Виділ: *Іван Сенчина* голова, *М. Гевко* писар.

Журавенщина! Дня 1. мая с. р. о 10 годині рано в сали тов. „Родина“ в Журавні відбудуть ся перші загальні збори окружного Відділу тов. „В. П. У.“ в Журавні з дневним порядком:

- 1) Отворерене зборів.
- 2) Вибір президії.
- 3) Реферат про станову організацію.
- 4) Вибір Виділу.
- 5) Внесеня.

Всіх Товаришів (ок) просимо конче явити ся.

Михайло Зубрей.

Оголошене конкурсу

на учительські посади : А) в Станиславові.

При приватній народній школі ім. М. Шашкевича в Станиславові є дві посади учителів від 1. вересня 1913 р. До посад привязана платня тимчасового учителя в місті (III. кл.). Поданя, враз з описом життя і відписом сьвідоцтва кваліфікаційного, зглядно матурального, належить слати до 15/5 с. р. на руки проф. Г. Павлюха в Станиславові, вул. Матейка. — Комітет „Рідної Школи“ звертає увагу, що школамусить бути взірцевою, тому повинні зголошуватись лиш такі учителі, що чують ся на силах вести науку так, щоб школа була першою і притягаючою в місті.

Б) в Коломиї :

Кружок „У. П. Т.“ і окружний Комітет „Рідної Школи“ в Коломиї в порозуміню з „Краєвим Шкільним Союзом“ у Львові оголошують конкурс на три посади учительок в приватній дівочій чотироклясовій народній школі ім. кн. Ольги в Коломиї. Платня після умови. Рефлектуючі на згадані посади (від 1. вересня 1913 р.) зволють внести поданя, враз із залучниками (метрика хрещеня, матуральне і кваліфікаційне сьвідоцтво з уздібненем вчити німецької мови) до 10. червня с. р. на руки Н. Даниша, проф. укр. гімназії в Коломиї. — За Старшину Кружка: *Н. Даниш* голова, *М. Лаврів* писар.

ІВАН ПЕТРИШИН,

емеритований народній учитель, який послідними часами повнив службу при приватній школі „У. Т. П.“ в Гвіздци, помер дня 3 цвітня с. р. в 65 році житя.

Обширніші вістки про жите й хосенну діяльність бл. Пок. подамо в найблизших числах.

КП 32509
2213, РК

Найдешевша українська щоденна
ЧАСОПИСЬ
„НОВЕ СЛОВО“

виходить у Львові що дня в полудне.

„Нове Слово“ має найліпші і найновіші відомости з краю, держави і заграниці.

„Нове Слово“ одинокє з всіх українських дневників, що має власного кореспондента у Відни, котрий кожного дня телефонічною дорогою пересилає вісти про всі важнійші події у свѣті. Одержуючи сі вісти з найліпше поінформованих віденських дневників, „НОВЕ СЛОВО“ є одинокою українською часописю, що передає ті вісти ще того самого дня своїм читачам. Скорість в інформованю улекшує йому машина ротация, яка друкує 15 тисяч примірників на годину, в чім випереджує всі інші укр. дневники, котрі друкують ся на звичайних машинах.

„Нове Слово“ вивінованє обильним, найріжнороднійшим материялом. Подає воно політичні статї, вісти з краю, держави, з широкого свѣта і має в кождім числі надзвичайно цікаву всячину.

„Нове Слово“ звертає особливу увагу на народне шкільництво і на жите українського народного учительства. Між сталими співробітниками „НОВОГО СЛОВА“ є кілька найвизначнійших учительських сил.

„Нове Слово“ після умови з провідниками учительського руху містить радо статї і дописи з учительського житя, тому обовязком кожного Українця учителя і учительки є пренумерувати і ширити „Нове Слово“.

„Нове Слово“ коштує місячно 1 К. 50 сот., квартално 4 К. 50 сот., піврічно 9 К., річно 18 К.

Адрес Редакції і Адміністрації: Львів Коперника 22.

„Приют“ для членів „Взаїмної помочи“ (звичайних і спомагаючих) містить ся при Товаристві Се дві гарні соняшні комнати з чистенькою обстановою а осібними входами. Послугачка на кождий зазив. Оплата за нічліг, обслугу, сьвітло і опал лиш 1 К 20 с. Користайте з „Приюта“, щоб не оплачувати дорогих готелів!

„Взаїмна поміч учительська“

стоваришенє зареєстроване з обмеженою порукою

у Львові, ул. Скарбківська 33.

Членами сего Товариства повинні бути всі сьвідомі Українці, учителі і учительки.

Ціль товариства — збирати малі ошадности учительства і пускати їх в оборот для добра і в хосен учительства,

Вписове 2 К; оден уділ 10 К; порука двократна. Уділи можна вплачувати ратами; перша рата (окрім вписового) 4 К. Від уділів що року 5%-ва дивіденди. Товариство приймає вкладки на 5% а дає позички до висоти 1000 К. на сплати місячними і чвертьрічними ратами.

ПОМАГАЙМО СОБІ САМІ!

Дирекція.

